

dens eget arbetsfolk, och mången af dess Garnisons-Regementen flera tillfällen att försörja sig med hustrur och barn. — — — För dem åter som äga mindre kroppskrafter, och i allmänhet qvinnkönet, äro wäl inga främmande arbetare i wägen; men de göromål som för dem äro tillgängliga, löna litet mödan och räcka dessutom icke till för alla. De som hufvudsakligen kunna påräknas såsom waraktiga, äro i synnerhet Fabriks-arbeten, men dessa betalas så illa, att dagliga exempel på Fabriks-arbetare, som icke kunna förtjena hwad de behöfwa, utan tigga sig hjälp till födan, icke saknas, och sådana olyckliga arbetares antal utgör för det närwarande icke mindre än 859 personer. Sålunda måste det ock förblifwa, så länge andra tillfällen till förtjenst genom arbete brista och Fabrikören således kan bestämman Fabriks-folkets arbetslöner efter godtfinnande. — — — Spinner-skorna, som utgöra största antalet, äro i synnerhet wanlottade. Om en spinnerskas betalning beräknas efter det högsta som består, blifwer hela förtjensten i weckan 32 sk., som gör på hwar dag 4 sk. $6\frac{6}{7}$ rst., eller allenast $6\frac{6}{7}$ rst. mer, än en fattig anses behöfwa för att kunna sig lifnära. När den oklanderligt flitiga och skickliga spinnerskan, då henne beräknas den högsta arbetslönen, ej kan förtjena mer, i hwilken beklaganswärd belägenhet blifwa då icke de, som med mindre arbetsförmåga måste nöja sig med mindre arbetslön!»

Efter att ha påpekat, huru Arbetshuset med åren blifwit allt mindre anlitadt, föreslå kommitterade åtskilliga förändringar i villkoren för betalningen och bestämmelserna för arbetets utförande samt anföra härtill: »Hwad sjelfwa arbetslagen widkommer, så äro i synnerhet wissa recommenderade. Skälen dertill äro följande: Förmodligen finner den fattige sig bäst belåten, om han får arbeta hemma der han bor. Han undwiker derigenom att gå en lång wäg fram och tillbaka flera gånger om dagen, och kan dessutom, under det han förrättar sitt arbete, utan särdeles tidsspillan tillreda de smulor, af hwilka han skall lefwa. De beqwämligaste arbeten blifwa följaktligen de, som dels icke fordra stort utrymme: ty de fattige tränga sig mycket tillsamman, hwilket är nödwändigt om de skola komma ut med hyra och eldbrand, och nyttigt i anseende till det biträde de af hwarandra kunna wänta; dels kunna lätt läras: ty ibland fattighopen finnas ofelbart flere som aldrig lärt något arbete, och många som förgätit hwad de kunnat, så att de måste underwisas på nytt; och de nyttigaste blifwa de, som kunna lätt afsättas: ty om swårigheter möta wid föryttrandet af det tillwerkade arbetet, för hwilket Fattigwården ligger i förskott, skulle den stadna i förlägenhet för nya förlag och Fattigomsorgen genom arbete snart upphöra».

Särdeles kraftigt motivera kommitterade sina förslag om förbättrad sjukvård. Vid undersökning af de fattigas förhållanden i hufvudstaden hade det befunnits, att icke mindre än 2,357 måste anses såsom sjukliga personer. Fattigwården borde således vara beredd att omhändertaga och vårda ett anseeligt antal sjuka. I anledning häraf föreslogs, att för sjukwården i de fattigas hem distriktläkarnes antal ökades från 3 till 7, samt att dem tilldelades en rättvis ersättning för deras ansträngande arbete. »De hafwa icke

mer än 66 R.dr. 32 sk. om året och måste dock betjena alla fattiga Sjuka, det will säga kanske 30 à 40 om dagen, med råd och medikamenters föreskrifwande, och torde kanske wara nödsakade att besöka hälften af dem, ehuru kringspridda de än äro. — — — Angeläget blir fördenskull att personer med behörig skicklighet till Fattig-Läkare utses, och att de icke blifwa så få att de öfwerhopas med flera göremål, än de till förmån för det allmänna kunna bestrida, äfwensom att de någorlunda tillräckligen lönas, på det de under en mödosam befattning måtte hafwa sin utkomst, och ej i brist deraf snart öfwergifwa en syssla, hwars fordringar alldeles icke kunna wäl uppfyllas af andra än dem, som äro wane wid göremålen och under en längre tid hunnit lära känna de personer, med hwilka de hafwa att skaffa, deras lynnen och wanarter».

Slutligen påpeka kommitterade att »då sjukdomarnes särskilta art och beskaffenhet, samt andre omständigheter tagas i öfwerwägan, blir det i wissa fall icke nyttigt och i andra icke utan många swårigheter möjligt, att sköta de sjuke i sina hemwist. Deraf följer att offentliga Sjukhus måste wara att tillgå, der efter den fördelning, hwartill sjukdomarnes beskaffenhet föranleder, fattige sjuke kunna intagas. Stockholm har twenne sådana: Lazarettet på Kongsholmen och Danwicks Hospital». Lasarettets verksamhet skulle förblifwa, hvad den varit, ett sjukhus »tillgängligt för alla dem af Stadens Inwånare som deraf äro i behof, och äfwen för sjuklingar från Landsorterne, så widt utrymmet medgifwer». Men ett nytt sjukhus borde anordnas med särskilda rum för personer »behäftade med smittande febrar», och vid Danwicks hospital skulle upprättas »ett Kurhus så rymligt, att det på en gång kunde emottaga om icke alla åtminstone de flesta af de med venerisk smitta behäftade personer». Inrättandet af ett dylikt sjukhus ansågs desto nödvändigare som »under de ofullkomliga och otillräckliga anstalter till sjukdomens hämmande, som hittills blifwit fogade, och då sedeförderfvet under detsamma wisserligen icke aftagit, har den, långt ifrån att minskas, allt mer och mer utbredt sig och allt mer och mer börjat hota icke blott hwar och ens säkerhet, utan äfwen kommande slägters. Det är derföre hög tid att en gräns blir satt för framfarten af det onda, och då knappt något företag kan wara mer nödigt än detta, skall det också säkert blifwa mer wälkommet för samtiden än hwart och ett annat, winna allmännare bifall och mötas af större wälwilja».

Kommitterades framställning af bristerna i barnens uppfostran och deras förslag till förbättring härutinnan äro så märkliga, att de icke böra förbigås. »En bland de förnämsta orsaker till nu warande fattigdom och elände är utan allt twifwel en försummad Barna-uppfostran. Sådan som den är, kan den icke annat än alldeles förderfwa de fattigas barn och göra dem för framtiden onyttiga, i det minsta dertill bidraga. Fyra till fem finnas stundom inpackade med deras Föräldrar i ett enda rum, der redan bittida osund luft och osnygghet börja att förtära deras kropps och själs krafter. I barndomen grundlägges således framtida elände, barnen uppwexa under föräldrarnes trätor, slagsmål och swordomar, se deras sedlösa lefnad och blifwa sjelfwe ej sällan misshandlade, kanske förbannade såsom föräldrar-

nes börda. Redan från första åren medtagas de på gatutiggeri och införas i alla de bedrägerier och utswäfningar, som dermed stå i förening. Kunna de ej medtagas, blifwa de antingen inläste, eller få de utan all tillsyn stryka kring gatorna och fritt utöfwa alla de odygder de kunna uppfinna. Sändas de ändteligen i någon Skola, så sker dock detta högst wårdslost och ofta ganska sent. Skolgången blifwer betraktad såsom en bisak, om wid Fabriker eller annorstädes tillfällen till arbete yppas. Då twingas de af Föräldrarne dertill ofta redan från 9 och 10 året, och all vidare Skolgång upphör, då den wore mest nödwändig». De tillägga: »Ett bland de mest verk samma medel att för framtiden minska uselheten blifwer derföre, att bereda de fattigas barn nog ymniga tillfällen till den underwisning i nyttiga kunskaper och den själs daning, hwarigenom de en gång kunna blifwa gagneliga för sig sjelfwa och för andra. — — — Till wanära för menskligheten och tidehwarfwet hafwa hos oss de allmänna Skole-anstalterne hittills varit nästan öfwerallt tillslutne för halfwa människoslägtet, endast öppnade för gossar; och likwäl kunna obildade och omoraliska flickor ej annat blifwa än oskickliga att någonsin uppfylla en tjenares än mindre en makas och moders pligt».

Bland alla i hufvudstaden befintliga skolor framhålles såsom »bäst beräknad på fattiga barns egentliga behof den Fri-Skola, som i Storkyrko-Församlingen blifwit inrättad». Slutligen anföres: »Men då i alla skolor tillsamman tagna icke en gång 800 Barn, hwaribland knappast 100 flickor, blifwa underwiste, och de fattigas barn, som äro af den ålder att de böra underwisas, ensamt utgöra ett antal af 1,886, de barn oberäknade, som, utan att behöfwa understöd, likwäl tarfwa undervisning, så fordrar nödvändigheten att, så widt sig göra låter, öppna nya, framför allt för Stadens fattiga flickor, på det dessa icke såsom hitintills i okända Skolor, hwilka ej stå under någon ordentlig tillsyn, måtte misshandlas och förderfwas».

I fråga om undervisningsämnen ville kommitterade, att skolorna icke blott gáfve bokliga kunskaper utan äfwen meddelade skicklighet i handslöjder. »Om i dessa skolor sådana arbeten införas, hwarigenom barnen i framtiden i brist af annat kunna sig försörja, och om efter ungdomslynnets fordringar undervisningen i kunskaper och undervisningen i arbete med hwarandra omwexla, skola slika anstalter ofelbart blifwa dubbelt nyttiga för dem å hwilka de hafwa afseende; ty utan att, som någre föregifwit, genom ett för tidigt handarbete borttaga barnaålderns munterhet, så är det just genom ett tjenligt arbetes förening med undervisningen, som man gör den sednare rätt nyttig för sådana barn, som i Föräldrars kojor aldrig blifwit öfwade att arbeta med själen. Ett handarbete deremot, som tillika gifwer händighet och småningom väcker eftertankan allt mer och mer, skall icke allenast kunna sysslosätta barnen den största delen af dagen och för Föräldrarne blifwa en wälgerning, utan äfwen lätta och lifwa Skol-undervisningen och kraftigt förbereda dessa barns framtida bestämmelse».

I fortsättningen af sin framställning säga kommitterade vidare: »Enär således handarbete blifwer infördt i Skolorna och undervisningsämnena noga bestämmas, så är wäl ett wigtigt steg tagit till Skolwerkets inre förbättring».

Men sitt hela wälgörande inflytande kunna dock dessa Skolor ej wisa, så länge Föräldrar äga frihet att efter godtycke sända sina barn dit, låta dem längre tid uteblifwa eller alldeles upphöra. De böra derföre lagligen förpligtas och strängt tillhållas att ordentligt sända sina barn i Skolan och endast i högsta nödfall afhålla dem derifrån, dock aldrig utan wederbörlig tillåtelse».

De män, som ägde en så djup kännedom om de fattigas behof och med en så oskrymtad frimodighet framlade sina förslag till en förbättrad fattigvård, förutsågo, att de band, som den nya stadgan lade på de ditintills själfständiga styrelserna för inrättningar och stiftelser, huru mjuka de än gjordes, alltid skulle kännas för hårda. Särskildt angelägna voro också kommitterade att i fråga härom motivera sina förslag. De anförde sålunda: »Ibland de flera orsaker som till det i sednare tider öfwerhandentagna gattiggeriet bidragit, och hwilka Öfwer-Ståthållare-Embetet hos E. K. M. i underdånighet uppgifwit, är icke den minst, att sedan det antal fattige, som, efter anställd undersökning år 1737, då för tiden befans tarfwa publikt understöd, blifwit på Församlingarna fördeldt, Fattighus-Directionerne, i anseende dertill att en slik fördelning vunnit Kongl. stadfästelse, utan förbehåll om tillökning, i händelse framtida omständigheter sådant kräfwa skulle, och sedan de friwilligt i sednare tider något ökat deras tillagda antal fattige, förment sig i öfrigt för någon större mängd wara frie, och följakteligen undandragit sig att emottaga i synnerhet sådane fattige, som icke egentligen ansetts höra till deras Församlingar, eller der mångfaldiga år warit boende, hwaraf således följt, att de uslingar, som kunnat sägas höra till andra Församlingar än hwarest de bo, men der i brist af tillgång ej kunnat emottagas, måst blifwa ohulpne. För att i framtiden afböja de här af uppkommande olägenheter, har Commitén jemwäl ansett nödigt, att Fattighusen blifwa tillgängeliga äfwen för fattige från främmande Församlingar, likwäl på det i Planen underdånigst föreslagna billiga sätt, att Församlingarnes egne fattige alltid blifwa till samma Församlingars Fattighus berättigade framför andra utom, enär de med dem befinnas i lika belägenhet.

Att en sådan Fattighusens reglering kunnat wid den allmänna Fattigwårdens början genast ställas i werket, hade Commitén gerna önskat; men de swårigheter som deremot möta, kunna icke på en gång häfwas. Ofelbart finnes utom Fattighusen mången fattig, som är i sämre belägenhet än åtskillige inom, och efter de grunder som för fattigas emottagning i Fattighusen underdånigst blifwit föreslagne, skulle desse sednare lemna rum åt de förra; men de hafwa med vederbörandes samtycke wunnit inträde, och deras rättighet är således lagligen förwärfwad. Den håller Commitén före icke böra förnärmis, och af sådan orsak har den trott bäst wara, att Fattighusen så småningom och i samma mån de fattige der dö undan, och de med mer eller mindre arbetskrafter antingen blifwa alldeles orklöse eller närma sig derhän, återtaga den egenskap, i hwilken de blifwa de fattige och äfwen det allmänna mest nyttige.

Med samma grannlagenhet som Commitén i underdånighet föreslagit hwad som angående Församlingarnes Fattighus bör iakttagas, har den ock gifwit föreskrifter för de öfriga här warande Inrättningar och Stiftelser. De äro alla wid deras willkor bibehållne, Commitén har trott sin skyldighet wara att rätta sig derefter, och förmodar underdånigst hafwa ådagalagt, att ingen enda Stiftelses willkor wid något tillfälle blifwit lemnade ur ögonsigte, och att det öfwerinseende som allmänna Fattigvårds-Directionen blifwit tillagdt, långt ifrån att föranleda till någon rubbning af Stiftelsernas afsigt, warit oundwikligen nödvändigt, om annars af Stockholms mångfaldiga till art och beskaffenhet olika Fattig-Inrättningar möjligen skall kunna blifwa något sammanhängande helt».

Dessa och andra skäl förmådde nog icke afvärja missnöje och klander hos alla vederbörande. Man erinre sig, att Danviks hospital icke längre skulle förblifva under serafimerordensgilletts öfverinseende, att Barnhuset icke skulle vidare styras af öfverståthållaren, att Korrektionshuset skulle därefter undandragas kommerskollegii uppsikt, och slutligen att flera sjukvårdsanstalter skulle upphöra att lyda under collegium medicum. Man erinre sig ytterligare, att alla stiftelser och inrättningar, inberäknadt fattighusen, ålades att afgifva årliga redogörelser för sin förvaltning, samt att den skillnad, som ditintills ägt rum mellan hvarje församlings fattige, skulle upphöra, »och at Stockholms alla Församlingar hädanefter åligger, at draga en gemensam omsorg för hela fattighopen, utan afseende på hwad del af Staden hwaruti den fattige bodt eller bor».

Under sådana förhållanden var det en svaghet af kommitterade att föreslå, att den nya stadgan skulle »allenast till försök på trenne års tid fastställas» och ett fel att söka anskaffa medel för fattigvårdens behof genom »friwillig subscription» i stället för faststæld uttaxering.

2.

Fattigvården under den kungl. direktionen. — Organisation af fattigvårdsförvaltningen.

Till k. direktionens förfogande hade borgerskapets femtio äldste ställt dels sin stora sessionssal, dels åtskilliga andra rum i börshuset. Då dessa lokaler blefvo otillräckliga, förlades fattigvårdens expedition till det gamla prästhuset på Riddarholmen.

I de femtio äldstes rymliga lokal höll direktionen för allmänna fattigvården i Stockholm sitt konstituerande sammanträde den 30 dec. 1807. Med någon förändring af de ursprungliga bestämmelserna hade K. Maj:t utsett öfverståthållaren till direktionens ordförande och underståthållaren till dess vice ordförande. I direktionen hade i öfrigt ingått många af de

män, som energiskt arbetat för en förbättrad fattigvård. Dessa fördelade nu sinsemellan det fattigvårdsarbete, som stadgan afsett för hvar och ett af de fyra departementen. I det första departementet invaldes fjorton ledamöter, och i hvar och ett af de öfriga tre departementen insattes tre ledamöter.

I brist af något så när fullständiga handlingar är det omöjligt att närmare redogöra för det vidlyftiga och maktpåliggande arbete, som departementen hvar för sig utfört.¹ Men det faller af sig själf, att första departementet fick sig tilldeladt den tyngsta bördan, enär till detta departement hörde »allt hwad som angår fattigas antagning till underhåll, samt sättet huru och medlen genom hwilka en hvar bör försörjas och understödjas». För större åskådlighets skull anföras här nedan i ett sammanhang såväl departementens som direktionens åtgöranden till de fattigas försörjning.

Direktionen skulle, enligt stadgan, sammanträda en gång i månaden och i öfrigt så ofta ordföranden fann nödigt. Till sitt biträde hade direktionen ett icke ringa antal tjänstemän, som voro anställda vid den allmänna fattigvårdens kansli och kammarkontor, nämligen: en sekreterare, en notarie, en kanslist, en kamrer, en revisor, en kassör, en bokhållare, förutom några kammarskrifvare och erforderligt antal betjante. Till dessa hörde de stadstjänare, som med benämning »fattigfogdar» hade till uppgift »att dagligen eftersöka och gripa alla dem som finnas stadde i ärende att tiggas». Fattigfogdarna skulle dessutom biträda direktörerna och föreståndarne i distrikten med undersökning af de fattigas behof, utdelning af fattigunderstöd m. m. Såsom igenkänningstecken tilldelades dem »brickor af bleck, hwarå war intryckt: Fogde wid Fattigwården».

För att leda en alldeles ny förvaltning och i öfrigt sammanhålla en så stor personal var det för visso icke nog, att i direktionen sutto nitiska och kunnige män; det behöfdes en person, som kunde oafbrutet egna sin tid och sin uppmärksamhet åt detta viktiga värf. Direktionen hade förmånen att åt en bland de mest verksamma ledamöterna i den kort förut upplösta fattigvårdskommittén kunna anförtro uppdraget att vara öfverdirektör vid allmänna fattigvården — ett i sanning föga afundsvärdt uppdrag.

Innehafvaren af denna befattning skulle öfvertaga ledningen af Stora barnhuset, Danviks hospital och Korrektionshuset, deltaga, när han fann det lämpligt, i fattighusdirektionernas sammanträden, vara ledamot af alla departementen, hålla samfälldt med departementens ordförande speciell tillsyn öfver fattigvårdens kassa, räkenskapsverk och kansligöromål. Förutom alla dessa uppgifter åtog sig öfverdirektören ännu andra, bland hvilka den icke minst tidsödande var att varna tiggare, hvilket skulle ske hvarje

¹ De i rådhusets arkiv befintliga protokoll för departementens sammanträden äro på långt när icke fullständiga. Det tredje departementets protokoll saknas alldeles. Det andra departementets protokoll omfatta endast året 1810. Det första och det fjärde departementets handlingar äro relativt fullständiga.

dag i en härtill bestämd lokal inom Barnhuset, där dessa olyckliga inspärrades.¹

Ofrivilligt frågar man sig, om icke allt detta arbete skulle i längden blifva för betungande för en enda person. Så blef åtminstone här fallet. Snart nog måste direktionen uppdraga åt några af sina ledamöter att närvara vid fattighusdirektionernas sammanträden, att vaka öfver räkenskaperna och att varna tiggare. Men hvad betydde i själfva verket en ringa lättnad uti en i öfrigt så stor arbetsbörd, som pålagts öfverdirektören? Helt säkert hade det varit lyckligt, om göromålen blifvit fördelade så, att ledningen af den centrala förvaltningen ställts under en chef och tillsynen öfver fattigvårdens många inrättningar under en annan, enär kommitterade själfva lagt den allra största vikten vid skötseln af dessa anstalter. De betonade, att inom de under fattigvården lydande inrättningarna måste införas ett annat hushållningssätt än det förutvarande, och tillade att »om derigenom skall winnas allt hwad af dessa Inrättningar winnas kan, fordras en nitisk och waksam tillsyn, en sådan, som icke inskränkes endast till en allmän öfwersigt af det hela, eller stadnar wid ett och annat månatligt besök, utan en sådan, som sträcker sig till alla speciela delar ifrån det största till det minsta, och det icke då och då, utan dagligen, det will säga en sådan, som icke kan begäras, än mindre wäntas, af lönlösa Directeurer».

Af de ifrågavarande fattigvårdsinrättningarna öfvertog direktionen Stora barnhuset i maj, Korrektionshuset i juni och Danviks hospital i juli 1808. För skötseln af dessa anstalter liksom i öfrigt för ledningen af fattigvårdens särskilda förvaltningsgrenar utfärdades under den närmaste tiden nödiga instruktioner och föreskrifter.² Samtidigt bedrefs ifrigt inom direktionen arbetet med ordnandet af den yttre fattigvården på grundval af företagna undersökningar af de hjälpsökandes verkliga behof. Detta arbete underlättades vä-

¹ Tiggares upptagande och straffande förorsakade fortfarande myndigheterna bekymmer. Direktionens beslut härom lyder: »Då nu wid Allmänna Fattigförsörjningens början alla tiggare, som finnas antingen på gator eller andre allmänna ställen, böra til tiggeriets hämmande gripas och til något wisst ställe föras, för at där undergå ransakning, som Kongl. Directionen ansåg böra verkställas på Stora Barnhuset, och den Allmänna Policen åligger hädanefter som hittills at genom dess Betjening efterspana och upbringa sådane; så anmodades Herr Underståhållaren, at nödiga och alfvarsamme befallningar i detta afseende til wederbörande utfärda samt foga den anstalt at så wäl nödig betjening af Policen uti Stora Barnhuset hos Öfwer Directeuren sig nästa måndag och framgent alla dagar inställer som tillräckeligt antal af sådana personer, hwilka wanligen föra förbrytare till Spinnhuset, på det intet hinder måtte möta för dem, som måste antingen dit eller til Kongl. Police Kammaren försändas, hwarwid likwäl bör i agtagas at inga tiggare föras til Barnhuset före klockan 6 om mornarna eller senare än klockan 9 om aftnarna». Protokoll för allmänna fattigvården den 28 juli 1808. I rådhusets arkiv.

² Endast några få af dessa handlingar torde finnas i behåll. Enligt direktionens protokoll fastställdes den 5 febr. 1808 Instruktion för Första Departementet och, följande dag, Instruktioner för de öfriga departementen. — Samtidigt med förenämnda utfärdades: Instruction för Föreståndarne wid Allmänna Fattigvårds-Inrättningen i Stockholm, Ordning, hwarefter de antagna Fattigfogdarna hafwa sig at rätta och Scholæ-Ordning för fattiga barns undervisning. — Under åren 1808 och 1809 godkändes ytterligare: Instruction för Södra Friwillige Arbetshuset, Instruction för Inspektoren wid Danwiken, Instruction för Barnbördshuset m. fl.

sentligen genom den verksamma del, som togs däri af direktörer och föreståndare inom de fjorton fattigvårdsdistrikt, i hvilka staden indelats. Enligt offentligt tillkännagifvande mottogo dessa direktörer, hvar och en inom sitt distrikt och på bestämda tider, alla dem, som trodde sig berättigade att söka hjälp af fattigvården. Efter omsorgsfull pröfning öfverlämnades dessa ansökningar jämte yttranden däröfver till första departementets afgörande, enligt direktionens beslut, »at inga inom Districterne förefallande händelser kunde af Öfwer Directeuren omedelbart handläggas, utan at de alla skulle i föreskrifwen ordning af wederbörande Districts Directeurer i 1:sta Departementet föredragas och derstädes ordenteligen pröfwas och afgöras».¹ Slutligen uppgjordes öfver alla underhållstagarne fullständig förteckning — förebilden för den sedermera inom fattigvården använda liggaren.

Direktionens knapphändiga och tyvärr äfven ganska ofullständiga protokoll lämna blott en svag föreställning om det vidlyftiga och ansträngande arbete, som fattigvårdsstadgans tillämpning förorsakade. Genom kungörelse² den 6 juli 1808 tillkännagaf direktionen, att allmänna fattigvårdsinrättningen skulle träda i verksamhet från och med den 1 augusti. I kungörelsen meddelades vidare: »1:o Söndagen den 24 i denna månad och hela påföljande veckan wid Bönstunderne kungöres å alla Predikstolar samt genom Anslag å Kyrkodörrarne tiden när och stället hwarest alla de som til understöd sig anmält och blifwit antecknade, äga at den 1:sta Augusti sig inställa för at göra sig underrättade om Directionen ansett deras belägenhet sådan at de til understöd äro berättigade och hwari samma understöd består, hwarefter och sedan de, hwilkas ansökningar äro wordne afslagne, blifwit afwiste, de öfrige genast komma i åtnjutande af all den hjälp som är möjelig. — 2:o I från den dagen må ingen, eho det wara må, antingen något understöd blifwit honom tillagt eller icke, hwarken inom eller utom hus tiggeri utöfwa, så framt förwisning til arbete å Spinhuset wil undwikas, hwartil de som med tiggande beträdas, til följe af Kongl. Maj:ts Nådiga Fattigvårdsstadga ofelbart warda dömde, utan åligger hwar och en, som är i werkeligt behof af någon slags hjälp at gifwa sådant tilkänna hos den Föreståndare i hwars Districts afdelning den behöfwande bor. — 3:o Från samma dag komma de som söka understöd för Barn från Stora Barnhuset eller at få Barn derstädes intagne, ware sig späda eller äldre Barn, at med ansökning derom wända sig til Föreståndaren i Districtet och icke såsom hitintils skett til Police-Kamaren, hwarefter och sedan Föreståndarne undersökt Föräldrarnes och Fosterföräldrarnes omständigheter, Directionen pröfwar om något understöd må det anmälte Barnet från Barnhuset tilläggas och hwari samma understöd bör bestå». Slutligen omnämnas i samma kungörelse åtskilliga bestämmelser i fattigvårdsstadgan, hvilka borde ytterligare komma till allmänhetens kännedom.

¹ Protokoll för allmänna fattigvården den 27 aug. 1808. I rådhusets arkiv.

² Kungörelse af Kongl. Directionen öfwer Allmänna Fattigvårds-Inrättningen den 6 Julii 1808. I k. biblioteket.

3.

Fattigunderstöd. — Försörjningshus. — Andra fattigvårdsinrättningar. — Tiggares varning och bestraffning.

De fattigas försörjning var, såsom redan är sagdt, föremål för första departementets pröfning och afgörande. Med hjälp af dess protokoll torde det vara möjligt att erhålla någon kunskap om de principer, som departementet följt vid bestämmandet af fattigunderstöd.

Grunden för fattigförsörjning i allmänhet var i stadgan fastställd sålunda: »Som nödtorftigt underhåll genom arbete eller allmosor, tillsyn i sjukdom, underwisning i ungdom, äro de allmännelige och wäsenteligaste nödwändigheter, om hwilka Fattigwården har at draga försorg; så blifwer det Directionens pligt först och förnämligast, at söka göra dem möjelige och tilgängelige för en hwar, som deraf är i behof, och icke förmår at sjelf förskaffa sig dem». — Såsom närmare förklaringar häröfver böra anföras följande bestämmelser. »I anseende til kroppskrafter, äro de Fattige af twänne slag. Det ena består af dem, som af hwarjehanda orsaker äro til arbete aldeles oförmögne. Det andra af sådane, som til något, fast mer och mindre arbete äga förmåga. Bägge undfå allmosor; de förre til fullt belopp, de senare allenast til så stor del, som brister emellan full allmosa och hwad de genom arbete kunna förtjena. — Full allmosa innefattar alt som för en Fattig anses nödwändigt til föda, kläder, husrum och värma, och bestämmes i contant twänne gånger om året i April och October månader, i förhållande til de gängse warande pris å lefnadsmedlen, samt andre persedlar, som den Fattige består, och uträknas wid ansvar så, at han icke har någon öfwerflödige, utan allenast nödtorftig utkomst. — Hwar fjortonde dag sker utdelning förskottswis af det understöd, som i contant utfaller, hwarwid altid så stor del innehålles, at den Fattiges hushyra dermed må quartaliter genom Directionens försorg kunna liquideras; Och på det den Fattige desto bättre må med et sådant understöd wara belåten, inrättas allmänna Soppkokningsställen, hwarest denna föda kan erhållas för samma pris, som den kostar Fattigwården. — När, så länge och för så widt den Fattige är i stånd at förwärfwa det nödwändiga genom lofligt arbete, bör han til sådant arbete under Fattigwårdens försorg hänwisas, och allmosor allenast gifwas, när och i den mon krafter och tilfällen til arbete brista. — Til fri skötsel och förplägning wid inträffande sjukdom, anses berättigade icke allenast de, som utan tilskott från Fattigwården kunna under fortfarande helsa sig sjelfwe försörja, men när sjukdom påkommer, ej förmå påkosta den sjukskötsel, Fattigwården består sina Fattiga, utan ock det Tjenstefolk, hwars Husbönder icke hafwa förmåga at sörja för de tjenandes återställande till helsan. — På lika sätt står ock Scholkägning under Fattigwården öppen jemwäl för de Barn, som icke sjelfwe ej eller

deras Föräldrar njuta något understöd af Allmänna Fattigvården, men likväl sakna tillfälle at bekosta deras Scholæ-gång, och ej kunna få undervisning för dem annorstädes».

Såsom tillämpning af dessa grunder för fattigförsörjningen¹ fastställdes, att fattigunderstöd skulle lämnas till högst 4 sk. banco för dag åt »sådana fattige, som icke förmådde med arbete något til sit uppehälle bidraga». I öfrigt indelades de fattiga i 4 klasser. »Til 1:sta Classen räknas sådana fattiga, gifta eller ogifta, enklingar eller enkor, som för sig sjelfwa få full allmosa eller 4 sk. banco om dagen, men hafwa sådana barn som icke behöfwa understöd; til 2:dra Classen sådana familjer med barn, som behöfwa fyllnads allmosa för sig sjelfwa, samt mer eller mindre understöd för sina barn; til 3:dje Classen enskilte personer utan barn, som behöfwa fyllnads allmosa, och til 4:de Classen sådana, som äga fulla arbetskrafter och således böra blott få anvisning til arbete, men intet understöd». — Vidare ansågs, »at enär flere fattiga hushållade och bodde tilsammans, besparing skulle kunna äga rum, äfwensom at barn under 6 år borde wara belåtna med hälften af full allmosa». — Ytterligare fastslogs, att »det understöd de fattiga erhålla antingen af Publika eller Privata Stiftelser hör afräknas från det understöd, som dem kunde bewiljas, och at det bewiljade beloppet, som alltid borde göras till en jämn summa, skulle tecknas å sista sidan på undersöknings Documentet om den fattige, äfwensom Classen til hwilken samma fattige, enligt ofwanstående Classification blifwit räknad». — Slutligen sades: »Som för öfrigt wid de Fattigas belägenhet så mångfaldiga förändringar sig förete, at flera säkra principer icke nu kunna upgöras, hälst snart sagt hwarje Fattig måste från olika synpunkt betraktas; så ansåg Departementet det böra ankomma på Herrar Directeurernes egen samwetsgranna pröfning at bestämna, hwad hwar och en nödtorfteligen behöfwer».

De nu omnämnda besluten gällde understöd, hvilka till en början lämnades hufvudsakligen i penningar. Men erfarenheten visade snart, att trots den beviljade hjälpen, afsedd äfven att tjäna såsom bidrag till hyra, många understödstagare vid flyttningstiden befunnos husvilla. För att förekomma »denna deras rysliga belägenhet» måste direktionen redan första året af sin verksamhet² hyra ett vid Nytorget beläget större boningshus, där husvilla, såväl hela familjer som enstaka personer, fingo inflytta och vistas, till dess de erhållit egna bostäder. I tider, då hyresprisen voro högt uppdrifna, blef det i öfrigt knappt möjligt för fattigvården att till de fattiga lämna så stort understöd, att efter afdrag af hyran det kunde blifva något öfrigt till deras uppehälle. Af denna anledning hyrdes det följande året ytterligare trenne hus för samma ändamål, ett vid Sibyllegatan, ett vid Träsktorget och ett vid

¹ Protokoll för första departementet den 7 maj 1808. I rådhusets arkiv.

² Om sin förvaltning har direktionen afgifvit följande redogörelser: Berättelse om Fattigvården i Stockholm från dess början till Mars månads slut 1809, dat. den 4 april 1809, Berättelse — — — från 1 April 1809 till samma tid 1810, dat. den 14 april 1810 och Berättelse — — — från 1 April 1810 till samma tid 1811. I k. biblioteket.

Kungsholmsgatan. Denna åtgärd blef till gagn för fattigvården icke minst därigenom att under vistelsen i dessa bostäder »de fattigas arbetsförmåga, seder och behof fullständigare kunde blifva kända». De nya inrättningarna benämndes »Försörjningshus».

Af de fyra försörjningshusen var den vid Nytorget belägna inrättningen, af hvilken en bild här återgifves, den största och rymligaste. Den innehöll 40 rum förutom flera kök och många andra lokaler. Egenheten hade ett sundt och fritt läge i en trakt, där en stor del af den arbetande och fattigare befolkningen hade sin vistelse. Sedan försörjningshusen indragits, använde fattigvården en del af den stora byggnaden till fattighärberge. Numera är den inredd till folkskolehus för barn inom Katarina församling.

Försörjningshuset vid Nytorget.

Försörjningshusen ställdes under inseende af distriktsdirektörerna, som ägde att dit remittera de nödställda. Den närmaste tillsynen öfver hvarje inrättning var anförtrodd åt en vaktmästare, som skulle vaka öfver ordningen och snyggheten därstädes samt vara de husvilla behjälplig med anskaffande af bostäder. Försörjningshusen lämnade åt alla intagna husrum jämte belysning och värme samt äfven erforderliga möbler. Dessutom hade det fogats anstalt därom, »att tillgång på arbete för den arbetsföre icke skulle brista, ej heller för den mindre arbetsföre soppmat; att den sjuke skulle undfå nödig sjukvård och sjukföda; att de gamle och orkeslöse skulle erhålla föda efter en Spisordning, som bestämde för hvarje person om dagen 1 mark mjukt bröd, till middagen soppa eller ärter och 1 mark salt kött eller sill eller strömming med potates och till qvällen $\frac{1}{4}$ kanna gröt och $\frac{1}{4}$ kanna dricka». Ytterligare hör tilläggas, att för den skara barn, som ofta vistades inom dessa inrättningar, anordnades nöjaktig undervisning.

Med försörjningshusens upplåtande åt behöfvande upphörde naturligtvis utdelningen af hyreshjälp, enär »dessa hus woro öppnade för en hvar, som wille begagna dem»; och förmånerna, som sålunda bereddes de intagna, uppvägdde i alla afseenden den förra penningehjälpen.

Samtidigt frångick man den första klassifikationen af hufvudstadens fattiga. Man räknade numera alla behöfvande till två klasser, nämligen sådana, som borde under längre eller kortare tid omhändertagas af fattigvården, och sådana, som endast behöfde tillfällig hjälp.

Den tillfälliga hjälpen bestod förnämligast däri, att man vid Södra arbetshuset förskaffade de nödställda arbete, för hvilket arbetstaxan tid efter annan höjdes, eller att man åt dem utdelade understöd in natura, såsom ved, någon gång kläder, men oftast soppmat, beräknad till $\frac{1}{3}$ kanna för portion.

Den mera effektiva hjälpen bestod af vård inom stadens inrättningar, där husvilla, åldringar eller minderåriga samt sjuka upptogos. För de behöfvande stodo fattigvården till förfogande, såsom sagdt, Danviks hospital, Stora barnhuset och Korrektionshuset, förutom de nu upprättade försörjningshusen och några sjukvårdsanstalter. Till dessa inrättningar torde dock i viss mån äfven räknas församlingarnas fattighus¹, som naturligtvis borde vara tillgängliga för de fattiga, hvilka till intagning förordades af direktionen för allmänna fattigvården, helst som dessa inrättningar genom stadgan tillförsäkrats understöd af fattigmedel i de fall, då de årliga utgifterna för något af fattighusen skulle till äfventyrs öfverstiga inkomsterna.

I det föregående har förnämligast framhållits den verksamhet, som utöfvades af första departementet af skäl, att detta departement hade under sin förvaltning den egentliga försörjningen. Men äfven öfriga departement sysselsatte sig ifrigt med förbättring af de olyckligas lott. Till bevis härfor kunna nämnas de förändringar, som vidtogos inom sjukvården genom anställande af ett större antal fattigläkare, genom särskild tillsyn öfver de sjukas skötsel i deras hem och inom försörjningshusen, genom upprättande af en provisorisk anstalt för botande af veneriska sjukdomar; vidare genom tillbyggnad af vissa lokaler inom Korrektionshuset, i syfte att därstädes anordna större och hälsosammare sof- och arbetssalar, samt genom anskaffande af nödiga arbetskläder åt arrestanterna, m. m. Slutligen sörjdes för de fattiga barnens vård och uppfostran genom viktiga åtgärder. Såsom sådana må anses underlättande af barnens skolgång genom att lämna dem böcker, skodon och andra klädespersedlar eller tilldela lärare ersättning för läsning med barnen under ferierna i afsikt att förhindra, att »Skole-

¹ För fattighusen torde icke före 1865 nya reglementen ha utfärdats, undantaget »Kongl. Maj:ts förnyade Nådiga Reglemente för Sabbatsbergs Fattighus-Inrättning. Gifvit Stockholms Slott den 25 Maji 1827». Detta reglemente kan möjligen anses normerande för de villkor, man då för tiden uppställde för intagning af behöfvande å fattighus: »Större eller mindre behof, kroppsbräckligheter, ålderdoms-svagheter och brist på andras bistånd i deras nöd, utgöra den rätta och egentliga grunden till den ena sökandens företräde framför den andre, ibland sådane fattige, som eljest äro till emottagning å fattighuset berättigade, och vare det för öfrigt till Direktionens urskiljning lemnadt, att emellan lika behöfvande ett sådant företräde efter särskilde förhållanden bestämma. De skola om sin frejd, och till bestyrkande af deras fattigdom, till Directionen inlemna betyg ej mindre af vederbörande Presterskap, än af Husvård eller andre trovärdige Män, samt om deras kroppsbeskaffenhet och helsotillstånd förete Läkares intyg. Kunnandes icke inträde lemnas någon, hvilken är behäftad antingen med smittosam sjukdom eller med någon vansinnighet, som är förenad med våldsamhet och fordrar särskild bevakning eller särskilde anstalter för den sjukas hindrande från att göra sig sjelf eller andra skada». — För samma fattighus föreskref direktionen den 27 december 1828 »Reglor till efterrättelse för de i Sabbatsbergs Fattighus Inrättning boende Fattighjon». I Sabbatsbergs arkiv (Rosenströmska saml.).

barnen icke blott förgäta hwad de under läsningstiden inhämtat, utan ock få tillfälle at wänja sig wid sysslolöshet och hwarjehanda odygder». Vid Barnhuset förbättrades undervisningen i åtskilliga slöjder och handarbeten samt lämpades efter barnens kön och krafter, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett 1805 godkänt program.¹ För vård af öfriga fattiga och värnlösa barn sörjdes äfvenledes genom förnyade föreskrifter².

Förr än hjälp af något slag beviljades, företogs af distriktsföreståndarne en mycket noggrann undersökning och pröfning af de fattigas behof och lefnadsvillkor. Resultatet af dessa undersökningar uppgafs skriftligen på särskilda frågelistor, formulerade efter det begärda understödets beskaffenhet. Samtliga handlingar öfverlämnades därefter till vederbörande distriktsdirektörer, som föredrogo dem inför departementet. Gången af en dylik fattigvårdsfrågas behandling åskådliggöres bäst genom följande handlingar, som förvaras i Danvikens arkiv. Vid genomläsande af dessa papper märkes tydligt, huru den 1809 använda arbetsmetoden har banat vägen för nyare arbetssätt inom fattigvården.

Remissen till distriktsföreståndaren lydde: »Herr Directeuren i 5:te Districtet behagade rörande Hustru Catharina Engdahls tilstånd låta anställa vanlig undersökning och det därom uprättade Document vid 1:sta Departementets nästa sammanträde föredraga, så at underdånigt svar där-efter må kunna meddelas. Stockholm den 27 februarii 1809.

Efter Befallning

E. Trana.»

Hjälpsökanden hade till konungen låtit öfverlämna följande böneskrift: »Allernådigste Konung! I anseende till de förfärligt tryckande och besvärliga tiderna, bönfaller allerunderdånigst, det Hans Kongl. Maj:t tecktes benåda mig med något understöd till mina trenne gässebarns lifsuppehälle uti deras underårighet, ty de sucka som oftast med tårefulla ögon efter bröd uti sin nöd. Min man, som är artillerist och tjenar Hans Kongl. Maj:t, kan icke göra oss derutinnan någon hjälp, emedan hans tregna tjenstgöring uti Kongl. Maj:ts och Kronans tjenst afhindrar honom derifrån. Fördenskull bönfaller allerunderdånigst Hans Kongl. Maj:t tecktes räcka sin mägtiga nådes hand och hjälpa desse trenne små oskyldiga varelser med något understöd till lifvets bärgning. Framhårdar med undersåtelig vörndnad intill dödsstunden

Allernådigste Konungens
allerunderdånigsta tjenarinna
Catharina Engdahl

Artilleristen Engdahls hustru,
N:o 44 vid Kongl. Svea Artillerie Regemente.»

¹ Utdrag af protokollet hållit i Stockholms Allmänna Barnhus Direction den 12 december 1807 jämte bilagor. I Danvikens arkiv.

² Protokoll för första departementet den 3 juli 1809. I rådhusets arkiv.

Undersökningsrapporten¹ lydde:

N:o 1.

Frågor hwarefter Fattige Familjer som bestå af Föräldrar och Barn eller enskildte Personer med Fosterbarn examineras.

N:o i 5:te Districtets 8:de Afdelning, Qwarteret Såpsjudaren Huset N:o 83 wid Träsktorget.

Personalier:

Mannen.

1. Hans namn och ålder?	Artilleristen vid Kongl Sv. Artilleri Sven Engdahl 42 år, hemma; men beständigt tjänstgörande.
2. Om han bor för sig sjelf eller hos andra?	Bor ihop med andra.
3. Hwem som är hans huswärd?	Enkan Martinell.
4. Huru stor årlig hyra han betalar?	8 R:dr Rmt årl. men Intressenten betalar hälften.
5. Om han är frisk eller sjuk? I senare fallet hwad honom fattas?	Frisk.

Hustrun.

6. Hennes namn och ålder?	Catharina 45 år.
7. Om hon är frisk eller sjuk? I senare fallet hwad henne fattas?	Klagar sig bräcklig utan att uppge någon viss sjukdom.

Den öfriga Familjen.

8. Huru många Söner de hafva i lifwet?	3:ne.
9. De hemma warandes namn och ålder?	Sven, Lars Petter och Carl, den älsta 14 år, Lars Petter 4 och Carl 2 år, som alla äro hemma.
10. Om de gå i Schola och hwarest?	Ingen af dem går i Skola.
11. Om de äro friska eller sjuka? I senare fallet hwad dem fattas?	Friska, utom den yngsta som stundom är opasslig.
12. Huru många Döttrar de hafva i lifwet?	Inga.
13. De hemma warandes namn och ålder?	
14. Om de gå i Schola och hwarest?	
15. Om de äro friska eller sjuka? I senare fallet hwad dem fattas?	
16. Om de annars hafva någon hos sig at försörja?	Nej.
17. Dess namn och ålder?	

¹ Den text, som vid sidan af frågeformuläret anföres med mindre stilar, är i originalhandlingen skrifven af fattigföreståndaren inom distriktet.

Anmärkning.

Är det Barnhusbarn blifver sådant anmärkt.

18. Om den är frisk eller sjuk?

19. Om de önska at få något eller några af barnen till landsorterne?

Önskar få den äldsta till Landet.

Näringsfång.

Mannen.

20. Hvilket handtwerk eller annat han lärdt och hwad annat han kan?

Intet.

21. Hwarmed han sig sysselsätter?

Är dagl. sysselsatt i Kongl. Majts och Kronans tjenst.

22. Om han står i arbete hos någon och hwem?

23. Huru mycket han för sin person dageligen eller om weckan kan förtjena?

24. Om denna förtjenst fortfar året igenom eller om den någon tid minskas eller upphör och huru länge?

25. Om han tiltror sig at skaffa sig sjelf och de sina eller någon af dem nödigt arbete eller om han önskar sådant af Fattigwården? I senare fallet hwad slag?

Anmärkning.

Härwid bör uplysning lämnas om de arbeten som wid Arbets-Inrättningarne kunna erhållas samt om arbetslönerna derföre. Föreståndarne förses til den ändan med nödig upgift på alt detta.

Hustrun.

26. Hwad slags arbete hon kan?

Spinna och sticka.

27. Om hon arbetar för någon annan och hwem?

Stundom för Norra Arbetshuset och stundom för andra.

28. Huru mycket hon dermed dageligen eller om weckan kan förtjena?

2 sk. Bco dagl.

29. Om denna förtjenst fortfar året igenom eller om den någon tid minskas eller upphör och huru länge?

Såsom hindrad med sina Barns skötsel är förtjensten ganska obeständig och owiss.

30. Om hon tiltror sig at skaffa sig sjelf och de sina eller någon af dem nödigt arbete eller om hon

Då hon har tillgång från Arbetshuset, åstundar hon ej annat.

önskar sådant af Fattigwården?
i senare fallet hwad slag?

Se Anmärkningen wid 25 Frågan.

31. Om Barnen kunna något förtjena? Den äldsta.
32. Hwarmed? och huru mycket da- Med Tobaksarbete hos Fabr. Helin, der han
geligen eller om weckan? förtjenar 4 sk. Rgs dagl.
33. I fall de hafwa andra at försörja, Ingen.
om äfwen dessa kunna något
sjelfwa förtjena?
34. Hwarmed? och huru mycket da-
geligen eller om weckan?

Särskilte uplysningar.

35. Om Familjen eller någon deraf Lars Petter njuter, under N:o 9278, 4 R:dr
njuter understöd af Publike eller Bco ärl. och Carl, under N:o 2453, har hit-
Private Stiftelser? Och i sådant tils njutit 14 sk. Bco i weckan från stora
fall af hwilken eller hwilka Stif- Barnhuset; men vid uppnådd 2 års ålder
telser? til hwad belopp samt wid är det förvandlat till 8 R:dr Bco om året
hwilka tider det utfaller? för den sednare.

Anmärkning.

Om understöd erhålles från flere Stiftelser sammanräknas icke beloppet utan specificeras för hwarje Stiftelse särskildt. Tilfaller icke understödet hela familjen, anmärkes för hwilken eller hwilka hittilhörande det bestås.

36. Om något understöd njutes af Pri- Njuter intet understöd af någon annan In-
vata personer? Af hwem? Hwari rättning.
det består och wid hwilka tider
det tilfaller?

Anmärkning.

Är den fattiga förbjuden at nämna personen, bör derwid förblifwa.

37. Om några wilkor äro med dessa understöd förbundna och hwari de bestå?
38. Om de hafwa del i någon Död- Ingen hjälp vid timande Dödsfall.
eller Begravnings-Cassa och i hwil-
ken? Huru stort årligt tilskott
därtil utgöres? Om de dertil äro
något skyldiga och huru mycket?
Och hwad Cassan wid inträffan-
de dödsfall utbetalar?
39. Hwarigenom Familjen råkat i ar- Har aldrig ägt någon förmögenhet.
mod?

40. Huru mycket de sjelfwa förmena sig behöfwa för at hafwa nödortftig utkomst?

41. På hwad sätt de förmena at bäst kunna förhjelpas til hwad som brister?

42. Om Föräldrar och Barn hafwa nödige Säng och Sängkläder? I annat fall hwad de deraf sakna?

Anmärkning.

Med nödiga Sängkläder förstås en Madrass och en Hufwudkudde, stoppad i det minsta med hö eller halm, samt et ylle Sängtäcke.

43. Om de hafwa nödige Gångkläder och Husgeråd; I annat fall hwad de deraf sakna?

Anmärkning.

Med nödiga Gångkläder förstås 2 Skjortor eller Lintyg samt sådane utankläder hwarmed kroppen kan skylas och bewaras.

44. Om de hafwa nödig redskap til de arbeten hwarmed de sig syselsätta? I annat fall hwad de däraf sakna?

Alla förestående frågor böra de Fattige sjelfwe beswara; men på efterföljande önskas swar af Föreståndarne efter deras bästa samwete och öfwertygelse.

45. Om de anse de på Frågorne gifne swar sanna och riktiga och i annat fall hwad de hafwa anledning at tro wara oriktigt förklarar?

46. Om efter utseende de examinerade Fattige äro beskedlige människor, som gärna söka at försörja sig, eller om anledning är förmoda at de äro begifne på laster och i den händelsen hwilka?

Anmärkning.

Under laster förstås jämväl tiggeri.

47. Om de efter omständigheterna hålla sig och barn renlige eller icke?

Sökanden öfverlemnar till Kgl Directionens godtfinnande, hwad understöd hon för sin Famille gunstbenäget kan bekomma.

Det är synbart uselt.

Likaledes högst fattigt.

Har spinräck sjelf.

Det synes ej någon anledning att tvifla på svarens riktighet.

Enl. utseendet äro både man och hustru beskedlige och skall lefwa väl sinsemellan.

Se skäligen hyggliga ut; barnen äfven så.

48. Om deras Boningsrum äro i för-
swarligt stånd? Utan Golf, och i öfrigt det uslaste man nån-
sin sedt.
49. Om de til Familjen hörande per-
soner kunna förtjena mer än de
sjelfwa uppgifwit? I sådant fall
huru mycket dageligen eller om
veckan? I brist på uplysning får man vara nödsakad
tro upgiften.
50. Om Familjen befinnes så skick-
lig, renlig och ordentlig samt dess
belägenhet sådan at någon annan
fattig kunde hos dem inbetingas
eller barn anförtros deras uppsigt? Nej.

Anmärkning.

Emot en sådan Familjes upförande bör icke
något wara at erhindra.

51. Om mannen är skicklig at be-
strida Fattigfogdetjenst?

Anmärkning.

En sådan bör äga fullkomliga kroppskrafter
och därjämte kunna skrifwa.

52. Om någon af Familjen är pas-
sande att nyttjas wid underwis-
ningen i Arbets-Scholorne? eller
har någon annan wiss färdighet
i en eller annan handtering så
at den kunde lära andre? Nej.

Anmärkning.

En sådan Person bör utom färdighet i hand-
teringen wara känd för et beskedligt och
troget upförande.

53. Om den af hwilken en fattig Fa-
mille hyrer rum skulle wilja åtaga
sig at föda samma familie? Och
i den händelsen mot hwad wilkor? Dertill ges ingen beqvämlighet.
54. Om annars några besynnerliga
omständigheter Familjen rörande
äro at anmärka? Nej.

I anseende dertill att Föräldrarne hädanefter njuta för ena sonen 4 R:dr Bco till
dess han uppnådt 6 års ålder, och för den andra 8 R:dr Bco årl. till 12 års ålder från
Barnhus Cassan, tyckas de vara belätne, om Kgl. Directionen föreslår någon tjenlig emploij
för den äldsta sonen Sven, samt 2:ne Portioner soppa om Dagen för de 2:ne yngsta — För-
äldrarnes både Boningsrum och öfriga Belägenhet är för öfrigt ganska uselt. Mannen kan
dessutom för tjenstgöring skull ej bidra till sin Familjes understödande.

Stockholm d. 8 Mars 1809.

Hans Gullberg
Föreståndare.

Enligt anteckning å undersökningsrapporten, beslöt departementet till-
dela sökanden »en portion soppa öfver vintern».

Några andra liknande undersökningsrapporter finnas i Danvikens arkivsamlingar. De hafva för en fackman det värdet, att anteckningarna å dessa handlingar sätta honom i tillfälle att döma, huru en del fattigvårdsfrågor då för tiden behandlades och afgjordes.

Utan säkra och fullständiga uppgifter tyckes icke understöd ha beviljats. Så föredrogs exempelvis 1808 en ansökan om understöd för ett fosterbarn, som en tjänsteflicka mot ersättning af 40 sk. i veckan lämnat ett gift folk med fyra egna barn. Betalning för fosterbarnet erlades under första halfåret, men därefter afhördes icke vidare modern. Föreståndarne intyga å undersökningsrapporten: »Afskedade jernbäraren And. Malmberg finna wi behöfwa understöd, men dess hustru är ung och rask och kan förtjena sig födan. Barnen behöfwa komma i skolan, och ammebarnet Christina Lindberg anse wi behöfwa komma på Barnhuset för bättre skötsel. Som detta folket har 4 barn och detta ammebarn för barmhertighet skull, så torde Directionen wara god och hjälpa detta på barnhuset. *Joh: Er: Tharmouth. Carl Fred. Dahlström*». — Då frågan senare förekom i departementet, återremitterades handlingarna med påskrift: »1808 d. ²²/₁₀ föredragit i 1:a Departementet och åter remitteras till Herrar Föreståndare at efterfråga hvart modern tagit vägen, hvilket sökanden utan tvifvel kan uppgifva». — Därefter lämnades departementet följande upplysning: »Ammebarnets moder, pigan Lindberg, tjenar hos Guldsmeden Fröberg, som bor wid wäster Långgatan, och har warit på landet hela sommaren». — Ärendet förekom ånyo i departementet enligt följande anteckning: »1808 d. ¹⁴/₁₁ Remitteras till Hr Kongl. Secreteraren Hellman at i afseende på denna ansökning taga de mått och steg omständigheterna kunna fordra». — I anledning häraf förklarar denne tjänsteman, som var anställd vid barnhuset: »Hustru Malmberg har obeskedligen förtegit, att hon för flickan Christina Lindberg, född den 5 Maji 1806, njuter under n:o 6983 åtta Rdr. B:co årligt underhåll från Allm. Barnhuset. Ansökningen syftar således endast därhän att befria modern från deltagande i vården om sitt Barn. Utan Kongl. Directionens ytterligare förordnande, vågar jag därföre icke widtaga någon förändring med Barnet. Stockholm den 14 Nov. 1808. *Anders Hellman*».

Förutom ofvan anförda fattigvårdsmål må ytterligare omnämnas några dylika hämtade ur andra protokoll¹ i ändamål att tydliggöra, hvilka olika ärenden kommo under departementets behandling.

»Föredrogs en til Kongl. Directionen inkommen och af Herr Lagmannen Peterson såsom nu warande Directeur i 1:sta Districtet anmäld ansökning, at Skräddare Gesällen Isak Wennström i anseende dertil at han blifwit swagsint måtte på Danwicks Hospital warda intagen; och som enligt af wederbörande Föreståndare anställd undersökning bemälde Skräddare Gesäll befunnits i den belägenhet at flera personer woro sysselsatte med at öfwer honom hålla wagt äfwensom at hos honom ingen tilgång fin-

¹ Protokoll för första departementet 1808—1810. I rådhusets arkiv.

nes til ersättning för den dess intagande på Danwiken åtföljande kostnad; altså beslöts, at han til Danwiks Hospital skulle aflemnas och der til fri skötsel och underhåll under sjukdomen emottagas».

»Derefter föredrogs åtskilliga undersöknings Documenter hörande til 3:dje Districtet, hwilka jemfördes med den ytterligare undersökning, som Hans Excellence Öfverståthållaren af förekomne anledning ar funnit nödigt at låta anställa — hwarwid upplystes, at afskedade Fjerdingsmannen Nils Hedberg såsom icke hörande til Stadens Inwånare obehörigen blifwit bland dess fattige uptagen, hwarföre han ock til sin hemort skulle förhjelpas; äfwensom at Enkan Cath. Dahlberg, hwilken flera gånger för snatteri varit häcktad men likwäl blifwit tillagdt Sex R:dr B:co, icke wore i den belägenhet at hon dertil kunde anses berättigad; Kommande alltså dessa personer at ifrån Fattigwården utstrykas, och deras minnesböcker¹ att återhållas».

»Herr Öfwer Directeuren Rönbeck föredrog en af Politie Betjenterne F. E. Sjögren och S. Herbelin afgifwen Rapport, det en åldrig qwinsperson, hwilken träffats på gatan utan förmåga at sjelf gå eller ens upgifwa hwarken anhöriga eller boningsställe, blifwit å Castenhofs Häcktet i förwar lemnad samt at hon sedermera tillkänna gifwit sig wara Förre Styckjunkaren Edholms Enka Brita Christina Edholm, 70 år gammal, för närwarande såsom aldeles oredig och wansinnig befinner sig i största behof af behörig wård, och som hon dertil af Police Mästaren Herr Lagmannen Wannqvist blifwit anmäld, samt wederbörande Stads Physicus enligt dess bifogade Embetes Bewis intygat, at Edholm wore rubbad til sina sinnen och utan nödig tillsyn och skötsel; Beslöt Departementet at bemälte Enka får å Danwiks Hospital tilswidare intagas, i hwilket afseende Kongl. Police Kam-maren skulle anmodas at om hennes uttagande från Castenhofs Häcktet och afförande til stället gifwa wederbörlig befallning».

»Til följe af Hans Excellences på förekommen anledning derom gifna befallning instälde sig nu så wäl Pigan Christina Åberg, som Fattigfogden uti 12:te Districtet Höglind, tillkännagifvande: den förra uppå gjord fråga, at hon wore 46 år gammal, för närwarande huswill och af watusot, deraf hon flera år varit beswärad, ej förmådde förwärfwa sig nödigt lifsuppehålle, ehuru hon af Södra Arbetshuset blifwit med arbete försedd: den senare, som intygade förewarande qwinspersons swåra belägenhet, anmälte der-jemte at tilgång å husrum för henne kunde gifwas jemte några andra efter Herr Öfwer Directeurens föranstaltande i ofwannämnda District förut in-rymda Fattiga: Åberg och Höglind afträdde; hwarefter Hans Excellence och Departementet i betraktande af omförmälda omständigheter och då Fattigmedicus Westman meddelt Åberg det betyg, at hon wore af sjukdom beswärad och i behof af hjelp, stadnade i det beslut, at bemälta Piga får å det af Höglind uppgifna ställe erhålla fritt husrum samt dessutom en portion Soppa dageligen, om verkställighet hwaraf Districts Directeuren Herr Ålder-man Stangenberg åtog sig draga nödig försorg. För öfrigt erinrade Hans

¹ Om dylika minnesböcker lemnas upplysning s. 129.

Excellence med afseende å hwad nu förekommit och til förebyggande af möjliga missbruk, at Fattig Läkarnes afgifna Bewis om Fattigas tilstånd ingalunda borde ått den Fattige sjelf öfwerlemnas utan genom Fattigfogden tilställas wederbörande Föreståndare eller Districts Directeur».

»Herr Öfwer Directeuren Rönbeck anmälte, at afskedade Artilleristen Johan Friman, som ifrån Danwicks Hospital blifwit flyttad til de i Malongska Huset å Söder ått Fattige uplåtna Boningsrum förklarar, det han wille begifwa sig härifrån til Upsala, om honom lemnades något understöd under resan; och fann Departementet godt at i berörda afseende bewilja Friman, som annars låge Fattigwården til last, ett reseunderstöd af 2 R:dr Banco, med wilkor at icke widare til Staden återkomma».

»Föredrogs Enkan Engel Brita Flodbergs ansökning at det henne wid Fattigwårds Inrättningen tillagda understöd oafbrutit måtte få fortfara; men som til Departementets kännedom kommit, at sökanden icke jemt vistas här i Staden, ej eller är stadd i de omständigheter, som kunna werka berättigande til något understöd, så beslöt Departementet at afseende härå icke kunde göras».

»Likaledes föredrogs en ingifwen ansökning om Barnhjälp för Mamsell Christina Elisabeth Nording, som ifrån Södertelje til Staden flyttat, och Resolverades at Departementet icke kunde härtil bifalla, utan borde Bref afgå til Öfwer Ståthållare Embetet med tilkännagifwande häraf, på det om Sökandens återförwisande til hemorten behörig anstalt må kunna fogas». — Vid ett följande sammanträde anmälde Herr Öfwer Commissarien¹, »att genom inkommen ytterligare undersökning om Demoiselle Nording blifwit utrönt, at hennes rätta hemwist wore här i Staden och hon i likhet med andra sökande wore qualificerad til erhållande af understöd för sitt späda barn, i följd hwaraf den wid föregående sammanträde² beslutna skrifwelsen til Öfwer Ståthållare Embetet komme at inhiberas, och tildelades henne det wanliga understödet af 8 R:dr B:co årligen».

»Föredrogs Mademoiselle M. E. Nysteds ingifne skriftliga ansökning om tilökning i dess innehafwande understöd, och Resolverades, at derest hon ej är belåten med hwad Fattigwårds Directionen pröfwat skäligt ått henne anslå, må hon å Försörjningshuset warda intagen».

»Herr Öfwer Commissarien föredrog Inspectorens wid Danwiken, i anledning af Kongl. Maj:ts aflåttna Nådiga Remiss, infortrade utlåtande öfwer Eva Catharina Berglunds och Lina Söderbergs underdåniga ansökning at blifwa bibehållne wid deras å Danwicks Hospital tilföre åttjutne förmåner; och sedan Departementet til fullgörande af Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, om desse personer infortrat nödiga uplysningar, har Departementet hwad den förstnämnda eller Eva Catharina Berglund angår inhämtat; at hon jemte åtskillige andre arbetsföre personer blifwit utskrifwen från Danwicks Hospital och af Directionen förflyttad til dess Försörjningshus i

¹ Öfverkommissarien Billberg, anstald wid fattigwårdens kammarkontor, tjänstgjorde enligt förordnande i stället för öfverdirektör Rönbeck.

² Ärendet behandlades af departementet den 20 maj 1809 och upptogs till förnyad pröfning den 3 juni s. å.

Catharina församling, hwarest de som intagas förses med nödigt lifsuppehälle och öfriga nödiga behofwer mot det hwar och en efter sin förmåga förrättar de arbeten och göromål hon möjligen kan åstadkomma; Och som denna Berglunds föregifna sjukdom endast består deruti at hennes högra arm är något kortare än den vänstra, hwilket likwäl icke förhindrar henne at förrätta alla vanliga fruntimmers göromål, har hon såsom den där sjelf kan förtjena sitt uppehälle utan at ligga Hospitalet til last blifwit derifrån til Försörjningshuset förflyttad, och det med så mycket mera skäl som hon i högsta måtto stursk och trätgirig, derigenom icke lemnat lugn och ro åt de öfriga inom Hospitalet wistande, så nödig til ordningens bibehållande därstädes, och dessutom blifwit satt i nödvändighet at med arbete sig i det närmaste kunna försörja, hwartil hon hittils warit föga hugad; hwadan Departementet ock anser nödigt det dess härutinnan med Berglund widtagna åtgärd kommer at fortfara; Och hwad åter Lina Söderberg beträffar, så har hon på samma gång som Berglund til Försörjningshuset från Hospitalet blifwit förflyttad: hon är til öfra kroppsdelen fullkomligen frisk och rask, men til den nedre något skadad i höfterne, som gör henne mindre skicklig at förrätta andra än sittsysslor; Men som hon isynnerhet hwad spånad och stickning angår, är ganska ferm och skicklig och kan i det närmaste födan sig därmed förtjena, så har af sådan anledning och på det Söderberg icke måtte wänjas wid lättja, hwatil hon skall wara fallen, utan sjelf något bidra till sitt lifsuppehälle til Försörjningshuset blifwit förflyttad, där Departementet anser henne tils vidare och så länge hon förmår arbeta, böra qwarblifwa, hwarefter och då hennes förmåga dertil uphör, Departementet will wara betänkt at hon til Danwicks Hospital må få återkomma».

»Föredrog tjenstförrättande Herr Öfwer Directuren flere af Kongl. Maj:t til Directionen remitterade ansökningar om understöd; men som de sökandes hemwist icke wore Departementet känt eller med anledning af de underdåniga ansökningsskrifterna kunde upspanas, ansåg Departementet någon åtgärd til deras förhjelpande til behöfligt understöd i närwarande omständigheter icke ware at tilgöra, hwilket hos Kongl. Directionen skulle anmälas».

»Uplästes Konungens Befallningshafwandes i Stockholms Län Memorial, hwari anmäles, at ett nyfödt Flickebarn blifwit utan wård qwarlämnat uti Cattuns Fabriques byggningen wid Jerwa grind nästlidne Midsommardag på morgonen, utan at oagtadt alla möjliga anstalter någon uplysning kunnat erhållas hwarken om nämnda barns moder eller hwilken detsamma där utlagt, och därjemte anhålles at, som det Fabriques folk där barnet, hwilket enligt bifogadt betyg blifvit döpt och kallat Johanna, är lämnadt, hwarken äger tilfalle eller skäligen kan förpligtas detsamma vidare wårda och underhålla, därtil Herr Landshöfdingen äfven skall sakna medel, Kongl. Directionen altså wille bemälta Flickebarn å Barnhuset mottaga: Som Departementet biföll, men beslöt likwäl genom afgående skrifwelse anmoda bemälte Konungens Befallningshafwande föranstalta at en ordentelig och högst noggrann undersökning på stället ofördröjeligen warder hållen

til utrönande om icke någon uplysning eller anledning skulle kunna meddelas rörande detta hittebarns antingen föräldrar eller dem som detsamma utlagt, och hwarom undersökningen borde hit insändas».

Bland nu omförmälda fattigvårdsärenden förekommer intet tiggerimål af skäl, att de handlingar, som kunde härom lämna upplysningar, icke återfunnits. Emellertid innehålla direktionens protokoll öfvertygande bevis, att de strängaste straffbestämmelser icke afskräckte en del mer eller mindre behöfvande, isynnerhet löst folk, att beswära allmänheten med bettlande. Mot tiggeri fastställde fattigvårdsstadgan följande straff: »Den, som icke kan sig försörja, åligger at anmäla sit behof för Fattigwården i den ordning, som är föreskrifwen; men den som tigger, om han af Fattigwården njuter understöd eller icke, plikte med arbete å Correctionshuset efter omständigheterna». Såsom sådana framhållas: »den skyldiges ålder, upfostran, anledningen til tiggeriet, hans helsa och krafter, om han länge tiggat, om han föregifwit förstald skada, brukat oanständigt tal, eller på annat sätt fördelat den, af hwilken han begärt allmosa, och så vidare».

De flesta tiggare rannsakades och dömdes af polismyndigheten, helst som bland de tilltalade ganska många tillhörde landsorten och skulle förpassas till sina hemorter. Men de, som vid gripandet befunnos vara inskrifna i fattigwården och åtnjuta dess understöd, förhördes och straffades af därtill utsedde ledamöter i 1:sta departementet, »så framt bestraffningen ej går öfwer Fyra månaders arbete i Corrections-huset». För dessa inskrifna fattiga gällde de straffbestämmelser, som den till hvarje understödstagare utlämnade »minnesboken»¹ innehöll under rubriken »Reglor hwarefter inskrifne Fattige, det will säga sådane, som af Allmänna Fattigwården njuta understöd, hafwa att sig rätta».

Denna minnesbok skulle egentligen vara en kontrollbok öfver beviljade understöd, hvilka antecknades och kvitterades å särskildt upplinierade blad. Reglerna innehöllo bl. a. följande bestämmelser: »Förbjudes strängeligen allt slags tiggeri, det will säga att igenom ord, skrifter eller åtbörder begära almosor, eller genom sång och musik, hwartill behörigt tillstånd ej blifwit lemnadt, eller på annat sätt tillwinna sig gåfwor. Den dermed beträdes, straffas med twångsarbete å Spinnhuset första gången från 1 till 2 månader, andra gången från 2 till 4 månader, och tredje gången från 6 månader till ett år. Utöfwar någon tiggeri oftare, arbete å Spinnhuset dubbelt så lång tid som sista gången. — Ingen driste sig att lägga hinder i wägen för den som är i begrepp att fastaga Tiggare, eller wara Tiggaren behjelpig att undankomma, eller dölja honom. Den inskrifne Fattige,

¹ I Danvikens arkiv finnes ett exemplar af en dylik minnesbok med tryckt frågeformulär och vid sidan däraf några upplysningar skrifna för hand. Dessa upplysningar kursiveras här. — Minnesbok för N:o 2655. Ogifta Lotta Bergman med 1 Barn i 14:de Districtets 7 Afdelning, Qvarteret *Trappan*. Huset N:o 20, 26, 30 wid *Lilla Bastu* gatan. — Bewiljadt understöd hwar 14:de dag: *En portion mat dageligen*. Därefter följa särskilda rubriker för anmärkningar och upplysningar samt slutligen ofvan nämnda regler.

som häremot bryter, plikte med arbete å Spinnhuset intill 4 månader. Förmåelser med ord eller gerning wid dessa eller andra tillfällen, då antingen Directionens Ledamöter sjelfwe, eller Föreståndarne, eller dess betjening äro i Fattigwårdens ärenden stadde, straffas efter allmänna Lagen. — Andra förseelser, som strida emot den ordning de Fattige, hwilka njuta offentligt understöd, böra iakttaga, såsom ohörsamhet mot dem som hafwa upsigten, dryckenskap, osämja, motwillighet til arbete — — — och andra offentliga eller husliga oordningar eller odygder, straffas med arbete i Corrections-huset efter omständigheterna, första gången intil 1 månad, och andra intil 2 månader. Gör den sålunda straffade sig tredje gången eller oftare skyldig, dömmes han såsom för förnyadt tiggeri. — Föräldrar, eller Fosterföräldrar, som befalt eller tillåtit, eller ock, när det stått i deras förmåga, icke hindrat sina Barn at tigga, straffas såsom om de sjelfwe hade tiggat. — Straffen kunna icke användas på andra, än dem, som hafwa fyllt Femton år. För Barn under sådan ålder nyttjas den correction, som wid Scholorne äger rum; men wid ofta förnyade och synnerliga fel, kunna äfwen Barn under Femton år sättas til arbete i Corrections-huset».

Bland obemedlade var tiggarmannen så inrotad, att äfwen de, som åtnjöto full försörjning å fattighusen, icke kunde afhållas för dylik lagöfverträdelse. Med anledning häraf beslöts¹ att erinra fattighusdirektionerna »om nödwändigheten att lämpa dessa Fattigas underhåll så att det någorlunda måtte swara emot hwar och ens nödortfuga behof på det att Författningarna om straff måtte äfwen emot dessa kunna exeqveras».

Under tiden visade det sig huru liknöjd, för att icke säga afvog, polisbetjeningen var, då fattigfogdarne sökte att fasttaga ertappade bettlare. Detta föranledde direktionen att till öfverståthållareämbetet aflåta en skrifvelse² med tillkännagifvande: »att som Kongl. Directionen oagadt det sorgfälligaste bemödande till de nödlidandes förseende med lifsuppehälle, näringsutwägars beredande samt hämmande af lättja och sjelfswäld härwid funnit ändamålet i hwad Tiggeriets undanrödjande beträffar icke kunna fullkomligen winnas, derest ej ett kraftigt biträde af Police Betjeningen Fattigfogdarna meddelas, och då jemlikt 10 art. uti Kongl. Maj:ts Fattigwårds Stadga det åligger den allmänna Policen att genom dess Betjening upbringa de Tiggare som dem förekomma, måste Kongl. Directionen begära att bemälte Betjening genom Öfwer Ståthållare Embetets benägna åtgärd på det alfwarsammaste antydes icke allenast att ställa sig Högstberörde Kongl. Stadga till noga och ofelbar efter rättelse och iakttagande utan jemväl lemna Fattigfogdarne allt det bistånd och den handräckning som i detta afseende i en eller annan måtto kan äskas och blifwa nödigt».

Många år skulle förgå och mer effektiva åtgärder vidtagas, förr än i nämnvärd mån tiggeriet i hufvudstaden kunde hämmas. Enligt direktionens afgifna berättelse kvarhöllos den 1 april 1811 i Korrektionshuset 134 kvinnor, 2 karlar och 12 gossar, som alla beträddts med bettlande.

¹ Protokoll för första departementet den 19 nov. 1808. I rådhusets arkiv.

² Protokoll för första departementet den 8 april 1809. I rådhusets arkiv.

4.

Resultatet af allmänna fattigvårdens förvaltning under kungl. direktionen.

Såsom redan är nämnt, skulle 1807 års fattigvårdsstadga tillämpas försöksvis under trenne år. I följd häraf anbefalldes 1810 direktionen att till K. Maj:t afgifva berättelse angående fattigvårdens verksamhet under sagda tidrymd jämte förslag till ändringar i den förevarande stadgan, där erfarenheten visat dylika vara af behovet påkallade. Direktionens skrifvelse¹ till K. Maj:t i ämnet är daterad den 3 maj 1811.

De positiva resultaten af fattigvårdsarbetet kunna sammanfattas, som följer. Under det första året, då endast kontant understöd utdelades, bestego sig understöden i distrikten, efter familj räknadt, högst till 2,170 och minst till 1,462 i månaden, men i anseende till personer inom familjerna högst till 3,990 och minst till 2,700. Under andra och följande år, då försörjningssättet förändrats, var antalet af understöd efter familj högst 1,952 och minst 1,264, samt i anseende till personer inom familjerna högst 3,695 och minst 2,271. Härförutan utgjorde antalet understödda »Pauvres hon-teux» månatligen efter familj högst 129 och minst 97, samt efter personer inom familjerna högst 218 och minst 163.

I försörjningshusen vistades den 1 april 1811 sammanräknadt 552 personer, åtnjutande dels fullt underhåll, dels endast husrum. — Vid samma tid hade till vård emottagits inom eller utom Barnhuset tillsammans 1,503 fattiga barn, hvarigenom alla de af staden omhändertagna minderåriga uppgingo till 2,585. Af dessa vårdades å Barnhuset endast 1 gosse och 10 flickor öfver 14 år, 64 gossar och 21 flickor därunder samt 25 späda eller ambarn. — I Danviks hospital funnos 156 personer i fribröd och i fattigbröd, 81 å sinnessvårdsafdelningen och 62 å veneriska sjukafdelningen.

Att fattigvården, oaktadt de största ekonomiska bekymmer och svårigheter, ändock kunnat omhändertaga ett så betydande antal behöfvande, skall städse lända direktionen till heder. Men hvad som genom öfverstyrelsens ihärdighet och allvar blifvit gjordt för fattigvårdens omdaning och utveckling till en för hufvudstaden enhetlig och gemensam förvaltning förtjänar att än mer prisas. Det är nämligen på den sålunda lagda grunden, som den moderna fattigvården i Stockholm hvilar.

De negativa resultaten af fattigvårdens treåriga verksamhet måste, efter allt att döma, tillskrifvas flera samverkande orsaker. En af dessa orsaker torde ha varit bristande förmåga att leda och öfvervaka den vid fattigvården anställde, i all synnerhet vid inrättningarna tjänstgörande personalen. Men det må äfven sägas, att, om också skötseln af de under fattigvården lydande anstalter gaf anledning till berättigade anmärkningar, de kraftiga åtgärder, som direktionen vid olika tillfällen vidtog för att före-

¹ Afskrift af denna skrifvelse finnes i Danvikens arkiv.